

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента

Пітюлича Михайла Михайловича,

на дисертаційну роботу **Галаченка Олександра Олександровича на тему:**

«Регіональна політика розвитку сфери санаторно-курортних послуг»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з напрямками наукових досліджень.

Покращення здоров'я громадян та тривалість їх життя напряму залежить від якості оздоровчих послуг, які вони отримують, важливе місце серед яких займають санаторно-курортні послуги. У ряді нормативно-правових документів стратегічного характеру зазначається важливість санаторно-курортних послуг, до яких відносять лікувальні, профілактичні та послуги з реабілітації, які виступають важливим елементом соціально-економічного розвитку як окремих суб'єктів господарювання та територій, так і держави загалом. Так, основні твердження з питань збереження здоров'я громадянина як основної його цінності викладені в Конституції України, а також у Законах України та Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року та інших нормативно-правових актах. Це зумовлює актуалізацію поліаспектних наукових розвідок у сфері розвитку санаторно-курортних послуг як основи забезпечення здорової нації. В країнах-членах ЄС постійно зростає значущість санаторно-курортної сфери як чинника соціально-економічного прогресу окремих регіонів. У сучасній вітчизняній практиці недостатньо ефективною надається підтримка

санаторно-курортних закладів як на національному, так і на регіональному рівнях. Організаційно-економічне та фінансове забезпечення, використання інноваційних підходів до лікування залишається не співмірним порівняно із європейськими показниками. Перехід на якісно новий рівень надання санаторно-курортних послуг та підвищення їх конкурентоспроможності в умовах глобального середовища тісно пов'язані з гармонізацією та ефективністю регіональної політики. Викладене дозволяє стверджувати про актуальність теми дисертаційної роботи Галаченка О.О. «Регіональна політика розвитку сфери санаторно-курортних послуг».

Тема роботи є актуальною з огляду на її безпосередній зв'язок із основними напрямками та темами наукових досліджень. Так, дисертантом взято участь у виконанні наукових тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені І.М. Долішнього НАН України» «Соціально-економічний потенціал розвитку сільських територій Західного регіону України: шляхи нарощування та перспективи використання» (номер державної реєстрації 0113U000109), де автором розроблено пропозиції щодо формування регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг; «Формування та механізми реалізації політики розвитку гірських територій України» (номер державної реєстрації 0116U004033), де автором розкрито специфіка санаторно-курортної сфери в гірських умовах і запропоновано шляхи її активізації в умовах децентралізації влади; та Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова, зокрема в межах теми: «Розробка програм медичної реабілітації при захворюванні внутрішніх органів та систем» (номер державної реєстрації 0105U002619), де здобувач розробив комплекс напрямів залучення потребуючих реабілітації через санаторно-курортні послуги.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація містить анотацію, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Структура роботи логічна, виклад матеріалу характеризується змістовністю і послідовністю, повною мірою вирішує поставлені у дослідженні

завдання. Позитивної оцінки заслуговують чіткі формулювання мети, об'єкта і предмета дослідження. Поставлені у процесі дослідження завдання відображені у науковій новизні та узагальнені у висновках. Дисертаційну роботу побудовано на використанні загальнонаукових та спеціальних методів аналізу соціально-економічних явищ та процесів, а саме: логічного узагальнення, методи синтезу, аналізу, індукції та дедукції щодо визначення сутності та змісту економічних категорій розвитку сфери санаторно-курортних послуг і регіональної політики; структурно-функціональний, факторний і метод порівнянь – для виокремлення регіональних особливостей і класифікації факторів впливу та етапів розвитку; економіко-статистичні, аналітичні, графічні, графоаналітичні, методи абсолютних і відносних величин, аналізу та декомпозиції, узагальнюючих характеристик – для опису стану функціонування санаторно-курортних і оздоровчих закладів і визначення основних тенденцій розвитку сфери санаторно-курортних послуг в Україні; кластерного аналізу – для науково-обґрунтованого виділення однорідних регіонів за рівнем розвитку послуг санаторіїв, курортних та оздоровчих закладів; таксономічного аналізу – для інтегрального оцінювання регіональних ринків санаторно-курортних послуг; ранжування та усереднення рангових шкал – для вимірювання рівня розвитку санаторно-курортних послуг у регіонах; кореляційно-регресійного аналізу – для побудови парних і множинних моделей залежності доходів санаторно-курортних закладів і кількості проведених у них ліжко-днів від різних чинників регіонального характеру; стратегічного і структурно-функціонального аналізу – для вироблення механізмів регулювання структурних процесів на державному та регіональному рівнях, розроблення концептуальних засад формування регіональної політики структурної модернізації економіки України; графічні та картографічні методи – для наглядного зображення результатів оцінювання процесів регіонального розвитку сфери санаторно-курортних послуг в умовах децентралізаційних процесів; системний підхід, метод стратегічного, структурно-функціонального аналізу та прогнозування, порівняльний, абстрактно-логічний методи – для визначення теоретичних узагальнень і формування авторських висновків щодо

формування регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг за умов децентралізації.

Крім того, у дисертації використано прийоми групування, класифікації, табличного та графічного представлення результатів дослідження.

Достовірність висновків і рекомендацій дослідження підтверджується використанням значного обсягу вітчизняних та зарубіжних наукових публікацій, даних офіційних статистичних органів України, міжнародних організацій та установ, звітних даних санаторно-курортних закладів, вітчизняних законодавчих нормативно-розпорядчих документів України.

У першому розділі роботи висвітлено соціально-економічний зміст сфери санаторно-курортних послуг, узагальнено теоретико-методологічні підходи до визначення понять «розвиток сфери санаторно-курортних послуг» та «регіональна політика розвитку сфери санаторно-курортних послуг». Здійснено обґрунтування пріоритетів і принципів реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг у напрямі підвищення компетенцій суб'єктів господарювання, впровадження дієвих та ефективних інструментів розвитку цієї сфери як соціально важливого виду економічної діяльності, що має вагомое значення в економіці регіонів. Проведено аналіз ресурсного забезпечення та наявної нормативно-правової бази діяльності санаторно-курортних закладів.

Другий розділ роботи присвячений виокремленню регіональних особливостей і визначенню тенденції розвитку сфери санаторно-курортних послуг, дослідженню факторів формування конкурентоспроможності санаторно-курортних послуг регіону. У третьому розділі дисертації автором розглянуто питання, пов'язані з використанням маркетингових інструментів підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортних послуг у регіонах, визначено парадигму системно-рефлексивного маркетингу як інструменту активізації їх конкурентоспроможності.

В четвертому розділі роботи автором проведено кластеризацію санаторно-курортних послуг України у регіональному зрізі. За допомогою засобів кореляційно-регресійного аналізу змодельовано вплив певних чинників

на розвиток регіональної діяльності санаторно-курортних і оздоровчих закладів, зроблено оцінку ефективності сфери санаторно-курортних послуг регіону та окреслено заходи щодо її підвищення. У п'ятому розділі автором досліджено можливість імплементації міжнародного досвіду формування та реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг, розроблено концептуальні засади вдосконалення управління розвитком сфери санаторно-курортних послуг регіонів і запропоновано інструменти й напрями реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг у контексті децентралізації влади.

Таким чином, у представленій дисертаційній роботі змістовно і логічно послідовно вирішені поставлені завдання, обґрунтовано рекомендації, що підтверджує досягнення мети, розв'язання важливої науково-прикладної проблеми розробки теоретико-методологічних засад формування та реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг в умовах децентралізації влади.

3. Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними науковими публікаціями, авторефератом дозволяє визначити теоретико-методологічні положення, прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані автором самостійно і відображають його внесок у формування та реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг в умовах децентралізації влади.

1. В дисертаційній роботі трактується вперше поняття «регіональна політика розвитку сфери санаторно-курортних послуг» як систему цілей, адміністративно-організаційних, економічних, правових методів і засобів, а також узгоджених дій державних, регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування щодо їх реалізації за допомогою форм, методів та інструментів, спрямованих на сталий збалансований розвиток сфери санаторно-курортних послуг при максимально ефективному використанні внутрішніх та залученні зовнішніх ресурсів, раціональному використанні природного

потенціалу регіонів за умов застосування інноваційних технологій і світових стандартів (с. 65-73).

2. Заслуговують уваги розроблені автором теоретико-методологічні засади формування регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг на інноваційній основі в контексті використання ресурсного потенціалу оздоровчих закладів і регіону, інфраструктурного забезпечення, новітніх технологій, впливу інституційного середовища і маркетингової діяльності оздоровниць та створення сучасних санаторно-курортних продуктів (с. 84-93).

3. Сформульовані і запропоновані основні заходи регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг на довгострокову перспективу, що передбачають напрями реалізації регіональної політики в межах децентралізації влади та націлені на створення умов для досягнення стратегічних орієнтирів в діяльності санаторно-курортних і оздоровчих закладів, забезпеченні прискорення соціально-економічного розвитку регіонів, сприянні підвищенню зайнятості та якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації громад (с. 356-378).

4. Автором удосконалено науково-методичний підхід до забезпечення підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортних послуг в регіонах з інтенсивним використанням трендів соціал медіа маркетингу, що ґрунтуються на інформаційних технологіях та Інтернет системах, які, як дійові маркетингові інструменти спрямовані на залучення додаткових споживачів, збільшення продажів, розширення цільового сегменту, покращення та захист іміджу суб'єктів надання санаторно-курортних послуг, збільшення трафіку, зниження витрат на маркетинг та формування зворотного зв'язку із споживачами (с. 184-199).

5. Уточнено термінологічно-понятійний інструментарій регіональної економіки, що стосується розвитку сфери санаторно-курортних послуг з урахуванням соціальних і економічних умов регіонів та особливостей сфери санаторно-курортних послуг, що на відміну від існуючого, визначено як безперервний цілеспрямований процес діяльності санаторно-курортних закладів на основі застосування інноваційних технологій і світових стандартів,

використання певних природно-рекреаційних, в тому числі лікувальних, ресурсів, направлений на створення конкурентоспроможних санаторно-курортних послуг з метою задоволення потреби споживачів у відпочинку, оздоровленні та покращенні фізичного стану, досягнення соціального ефекту в контексті формування регіональної політики в умовах децентралізації (с. 50-54).

6. Автором удосконалено науково-методологічні положення щодо функціонування регіональних ринків санаторно-курортних і оздоровчих послуг, які на відміну від існуючих, полягають в організації системи різновагових показників, агрегованих у п'ять блоків (інфраструктура, трудовий потенціал, господарська діяльність, соціальна роль, зовнішньоекономічна діяльність), що дає змогу здійснити інтегральне оцінювання та кластеризацію регіонів за станом розвитку ринку санаторно-курортних і оздоровчих послуг, що слугує базисом осучаснення регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг (с. 244-273).

7. Конкретизовано та розширено методологічний підхід до оцінки ефективності надання санаторно-курортних послуг на основі визначення ефективності діяльності закладів санаторно-курортної сфери, діяльності курорту в регіоні та отримання споживачами послуг, що на відміну від наявних підходів базується на трьох блоках складових, пов'язаних з діяльністю оздоровчих закладів і наданням санаторно-курортних послуг, з економічною підтримкою регіональних і місцевих органів влади в умовах децентралізації, державним регулюванням розвитку цієї сфери в регіонах, що дало можливість автору розробити модель підвищення ефективності та розвитку сфери санаторно-курортних послуг (с. 294-307).

8. Варто відзначити обґрунтовані напрями активізації розвитку сфери санаторно-курортних послуг, які, на відміну від усталених, передбачають використання міжнародного досвіду державної підтримки діяльності санаторно-курортних закладів (зокрема на регіональному рівні) з огляду на розвиток децентралізаційних процесів, а також створення привабливих економіко-правових умов здійснення господарської діяльності, покращення

інвестиційного клімату, встановлення податкових пільг, розробку інноваційних регіональних програм, фінансування окремих інфраструктурних проектів на курортних територіях регіону, що дозволить пом'якшити несприятливі наслідки діяльності суб'єктів господарювання у санаторно-курортній сфері, підвищити їх ефективність, інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність на вітчизняних і міжнародних ринках (с. 313-333).

9. Автором розвинуто методичні підходи до проведення оцінок ринкового становища сфери санаторно-курортних послуг регіону на основі SWOT і PEST-аналізу, за результатами яких виявлено взаємозв'язки між внутрішніми та зовнішніми факторами, що на відміну від існуючих передбачають вибір кількох сегментів ринку із використанням маркетингових інструментів та інтенсифікацію наявних ресурсів, що дозволило визначити порівняльні переваги, виклики і ризики, а також окреслити стратегію інтенсивного розвитку сфери санаторно-курортних послуг з елементами економії, яка побудована на засадах диференційованого маркетингу, що дозволить санаторно-курортним закладам не тільки зберегти частку на загальнонаціональному ринку, а й підвищити ефективність діяльності та рівень конкурентних переваг (с. 170-180).

10. Автор достатньо аргументовано обґрунтовує напрями управління системно-рефлексивним маркетингом розвитку сфери санаторно-курортних послуг на регіональному рівні, що на відміну від наявних існуючих ґрунтуються на маркетинговому дослідженні зовнішнього середовища, нормативно-правових актах, враховуючи регіональні особливості та здійснюючи цілеспрямований рефлексивний вплив на формування та просування санаторно-курортних послуг, що забезпечуватиме зменшення невизначеності та покращення прогнозованості бізнес-процесів, створення затребуваної структури асортименту послуг, бренду й нових стратегій поведінки споживача (с. 218-238).

4. Науково-практична значущість результатів дослідження

Результати дисертації Галаченка О.О. важливі в умовах сучасних тенденцій розвитку економіки країни та її регіонів. Одержані автором результати дослідження з теорії і практики характеризують високий рівень

вирішення проблем обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробки практичних рекомендацій щодо формування регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг та її реалізації.

Теоретичні положення та прикладні рекомендації отримали широке застосування, що підтверджено відповідними документами. Науково-практична значущість результатів дослідження полягає у можливості їх використання з метою формування регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг та підвищення їх конкурентоспроможності. В результаті проведеного дослідження запропоновані автором методичні підходи до оцінки ефективності надання санаторно-курортних послуг та забезпечення підвищення конкурентоспроможності, напрями активізації розвитку сфери санаторно-курортних послуг, що передбачають використання міжнародного досвіду державної підтримки діяльності санаторно-курортних закладів (зокрема на регіональному рівні) з огляду на розвиток децентралізаційних процесів, використані Комітетом Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму до розгляду при формуванні законопроектів в контексті регулювання розвитку сфери санаторно-курортних послуг (довідка №04-33/19-84(23572) від 05.02.2018 р.), Департаментом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА при розробці стратегії економічного та соціального розвитку в регіоні, регіональних програм відносно розвитку сфери санаторно-курортних послуг (довідка №1981/4-2 від 17.08.2017 р.) і Управлінням туризму та курортів Львівської облдержадміністрації (довідка №420 від 22.06.2018 р.). Окремі практичні рекомендації стосовно розвитку сфери санаторно-курортних послуг враховані в управлінській діяльності ПрАТ лікувально-оздоровчих закладів профспілок України «Укрпрофоздоровниця» і впроваджені у їх практичну діяльність (довідка №02-01/475 від 23.02.2018 р.). Практичні підходи щодо залучення реабілітованих в отриманні санаторно-курортних послуг в умовах політики децентралізації влади, успішно апробовані у виробничій діяльності наступних санаторно-курортних закладів: ДП «Клінічний санаторій «Хмільник» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» (довідка №02-15/376 від 23.11.2016 р.), ДП Дитячий

санаторій «Сокілець» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» (довідка №142 від 15.12.2015 р.) та ДП «Санаторій «Збруч» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» (довідка №01-08 від 12.06.2016 р.).

Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ» МАУП» при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні навчальних дисциплін «Менеджмент», «Маркетинг», «Регіональна економіка», «Підприємництво», «Управління персоналом» (довідка №94-9 від 15.11.2017 р.).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Дисертація характеризується добре продуманою логікою побудови, назви і зміст розділів свідчать про послідовне і ґрунтовне розкриття досліджуваної проблеми. Робота за змістом і формою є завершеним, самостійним і логічним дослідженням, що характеризується науковою новизною, застосуванням широкого спектру сучасних методів наукових досліджень і прикладним спрямуванням. Всі основні положення, висновки і рекомендації достатньо обґрунтовані. Основні положення дисертації логічно викладені у наукових публікаціях дисертанта. Автореферат дисертації підготовлено у відповідності із нормативними вимогами, викладений в ньому матеріал на належному рівні розкриває зміст роботи.

За результатами дослідження опубліковано 40 наукових праць загальним обсягом 36,01 д.а., з яких: 1 одноосібна монографія; 24 статті (у тому числі 18 одноосібних) у наукових фахових виданнях (з них 18 статей у виданнях України, 9 з яких включено до міжнародних наукометричних баз, 5 статей у науково-періодичних виданнях інших держав); 14 публікацій у матеріалах конференцій; 1 публікація, що додатково відображає наукові результати дослідження.

6. Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертаційної роботи

1. В розділі 1 дисертації на с. 55-56 автор обґрунтовує, що на стан ринку санаторно-курортних послуг впливає чимало факторів - рівень насиченості

регіонального ринку пропозицією санаторно-курортних послуг (кількість курортів та курортних територій в регіоні), традиції громадян відпочивати на курорті тієї чи іншої місцевості, наявність платоспроможного попиту населення, стан розвитку курортної інфраструктури, сезонність (рис. 1.6). Проте автор дисертації не розділяє які саме фактори впливають на внутрішній ринок, а які на зовнішній і який між ними існує зв'язок.

2. При дослідженні теоретичних засад регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг (с.34-119) автор опускає таке важливе питання як вплив сфери санаторно-курортних послуг на соціально-економічний стан населення в країні та підвищення рівня його оздоровлення.

3. Проведений автором аналіз тенденцій розвитку сфери санаторно-курортних послуг в Україні доводить, що за досліджуваний період (1995-2017 рр.) в Україні сформувалась тенденція до скорочення кількості санаторно-курортних закладів. Наведені показники аналізу в динаміці за видами санаторно-курортних закладів не доводять регіональних особливостей впливу (с. 120-139). На нашу думку, доцільно було б ширше проаналізувати фактори впливу по регіонах на скорочення санаторно-курортних закладів та економічні показники їх діяльності.

4. В дисертаційній роботі при дослідженні факторів впливу на забезпечення конкурентоспроможності сфери санаторно-курортних послуг регіону, не виокремлено основні та похідні фактори (с. 161-170). Зокрема, бажано в даному підпункті було б виділити вплив таких регіональних особливостей, як економічне становище регіону, його ресурсний потенціал, екологія та розташування.

5. В розділі 2, п.п.2.3 дисертації за результатами PEST-аналізу сфери санаторно-курортних послуг Вінницької області (с. 179-181) автор робить висновок, що за таких результатів оптимальною стратегією є інтенсивний розвиток з елементами економії й використанням засад диференційованого маркетингу (табл. 2.18). Доводить, що зазначена політика передбачає вибір декількох сегментів ринку і розробки для них комплексу маркетингових заходів на основі інтенсифікації існуючих ресурсів, що дозволить зберегти Вінницькій

області частку на загальнонаціональному ринку санаторно-курортних послуг та підвищити рівень конкурентних переваг. Проте автор дисертації не конкретизує яких саме маркетингових заходів.

6. В дисертації на с. 292 автор висвітлює, що доходи закладів, що надають рекреаційні послуги, найбільше залежать від потоку їх отримувачів, тривалості відпочинку і кількості економічно активних суб'єктів господарювання. Проте автор не доводить в своєму дослідженні на прикладах санаторно-курортних закладів в яких показниках може виражатися такий вплив.

7. Наведені висновки до розділів дисертації бажано було б подати у більш стислому викладі та менші по кількості.

Втім, зазначені вище недоліки, дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, виконану на високому науковому рівні, яка характеризується актуальністю досліджуваної науковоприкладної проблеми і містить низку науково нових результатів і пропозицій.

8. Загальний висновок

Наведене дозволяє стверджувати, що представлена до захисту робота є цілісною, логічною, завершеною науковою працею, в якій автор запропонувала вирішення важливої науково-прикладної проблеми – формування та реалізації регіональної політики розвитку сфери санаторно-курортних послуг в умовах децентралізації влади. Дисертація за своїм змістом, структурою, використаним науковим апаратом, актуальністю, оформленням, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 “Порядку присудження наукових ступенів” (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.), та спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Результати досліджень, за якими здобувач захищав дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук, на захист дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, не виносилися. Основні

наукові положення, отримані висновки, теоретичні і прикладні рекомендації характеризуються науковою новизною, мають високий рівень наукової апробації. Отримані результати достатньо відображені у різноманітних публікаціях автора. Зміст і структура автореферату повністю відповідає основним положенням представленого дисертаційного дослідження. Отже, дисертаційна робота на тему “Регіональна політика розвитку сфери санаторно-курортних послуг” відповідає встановленим вимогам, а її автор, Галаченко Олександр Олександрович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

*Доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

М.М.Пітюлич

